

Prof. Dr. Ayşegül ÖZAKYOL ile Söyleşi...

Söyleşiyi Yapan: Prof. Dr. Ali ÖZDEN

■ İlk ve orta eğitiminizi nerede gördünüz? Çocukluk döneminizden kısaca söz eder misiniz?

Ben esasında Afyon-Emirdağ'lıyım. Ancak Emirdağ'ın ilişkileri her zaman Afyon'dan çok Eskişehir'le olmuştur. Benim çocukluğum da çoğunlukla Eskişehir'de geçti. Babamın öğretmen olması ve tayinin Trabzon'a çıkması dolayısıyla ilkokula Trabzon'da başladım ama ilkokul ikinci sınıftan itibaren babam Eskişehir'e tayin oldu ve Eskişehir'de yaşadık. Çocukluğuma ait unutamadığım bir anım Trabzon'a ait. Babam Atatürk'ü çok seven biriydi. Bu sevgiyi hayatı boyu biz çocuklarına da aşılamaya çalıştı. Benim 7 yaş aklıyla algıladığıma göre Atatürk hep iyi ve güzel şeylere layıktı. İlkokul birinci sınıfta annem bana yeni bir elbise almıştı, bu yeni elbiseyi giymenin coşkusuyla ve sokağa çıktığımda arkadaşlarımda da elbise yapmış olmalarıyla kendimi daha da iyi hissetmiş olmalıyım ki, Atatürk'ün kızı olmaya karar verdim. Atatürk'ün kızı tertemiz olmalıydı. Evimize yakın bir sokak çeşmesinde Atatürk'e layık olabilmek için yüzümü dakikalarca, o kadar gayretle öyle bir yıkadım ki yüzümün yanı sıra her yerim yeni elbisem de yıkandı. Sonra her tarafım ıslak bir şekilde eve gidip annem ve babama Atatürk'ün kızı olacağım kararımın haberini verdim, gülerken başımı okşadılar. Babam sanırım o zaman attığı taşın hedefi tuttuğunu anladı.

Trabzon'dan sonra Eskişehir'e geldik ve çocukluğum bahçelerde ağaç tepelerinde çok mutlu bir şekilde geçti. Bahçelerde geçmiş bir çocukluğun tortusu olarak bugün pek çok ağacı yapraklarından hemen tanırım.

Lise ikinci sınıfta AFS sınavını burslu kazanarak bir yıl A.B.D Pittsburgh şehrinde kaldım. O dönemde şimdi ki gibi cep telefonu, internet, Skype, WhatsApp gibi haberleşme olanakla-

rı olmadığı gibi Türkiye'de her evde telefon dahi yoktu, bizim evde de yoktu. Bu nedenle ailemle hafta da bir yazdığımız mektuplarla haberleşirdik, onların da kimi gelirdi, kimi güme giderdi. Amerika'da yaşadığım deneyimin, o yaşlarda kendi ayakları üzerinde durma zorunluluğunu yaşamanın, bugünkü "BEN" i oluşturmada büyük katkısı olduğunu düşünüyorum.

■ Tıp eğitimi aldığınız döneme ait hocalarla ilgili unutamadığınız anılarınızdan kısaca bahsedebilir misiniz?

Bana emeği geçen tüm hocalarıma minnettarım. Esat Erenoğlu Hocamın yeri ben de ayrıdır. Hem öğrenciyken hem de sonrasında bana ve birçok kişiye çok emeği geçmiştir. Esat Hocam literatürü takip eden, yazlıkta deniz kenarında her sene roman yerine hepimizin kült kitabı "Harrison"u tekrar tekrar okuyan, her gün 10 km yürüten, çok sık giyinen, emekliliğinde bile bizim anlatmaya cesaret edemeyeceğimiz en moleküler- hücresel konuları üşenmeden öğrenip seminer veren renkli bir insandı. Gülerken hatırladığım bu anım doğrudan benimle ilgili değil ama arada bir anlatırım. Ben o dönemde asistanım, Esat Hoca yardımcı doçent olan abimize, adı "Mehmet" olsun, splenomegalisi olan bir hastaya splenoportografi yapmasını söyledi. Mehmet Abi'nin splenoportografi deneyimi yok, yapmak istemiyor, korkuyor ama hocaya da söylemeye cesaret edemiyor. Hastaya gittik, hasta-

nın iznini alacağız güya, Mehmet Abi hastaya; senin dalağına çok uzun ve çok kalın bir demir sokacağız, bu demir dalağını patlatır ve ölebilirsin, bu işlemin yapılmasını istiyor musun? dedi. Zavallı hasta ne desin “öleceksem istemiyorum” dedi. Mehmet Abi Esat Hoca’ya “Hasta işlemi kabul etmiyor Hocam.” dedi ve böylece herkes kurtuldu. Hastayı yönlendirme açısından öğrencilere anlattığım bir örnektir bu anım.

■ Geriye baktığınız zaman üniversite hayatınızla ilgili olarak gerçekleşmeyen neleri görüyorsunuz?

Tevazuya gerek olmadan çalışkan biri olduğumu söyleyebilirim. Ben ulaşmak istediğim hedefe ulaşabilmek için üzerime düşen çok çalışma kısmını yaptım, halen de hiç boş oturmak istemem. Üniversite hayatımla ilgili istediğim şeyleri büyük oranda gerçekleştirdiğimi düşünüyorum. Ancak sistemin zorlamaları nedeniyle hepimizin yaşadığı bazı olumsuzlukları ben de yaşıyorum ve bunların bireysel olarak çözüme kavuşturulabileceğini zannetmiyorum.

■ Bugünkü üniversiter yaşamı, üniversitede okuduğunuz yıllarla mukayese ettiğinizde hangi farklılıklar ortaya çıkmaktadır?

Günümüzde üniversitelerin saygınlığı azalmış durumda, bunda da uygulanan, her dağa taş üniversite açma politikasının önemli rolü var. Ülkemizde pek çok üniversite var ama sayı artışı ciddi şekilde kalite düşmesine yol açıyor. Üniversiteler hem teknik hem akademik alt yapısı kurulmadan “kervan yolda düzülür” felsefesiyle açılmaktadır. Zaten yeterli olmayan ana kaynaktan sayının artması nedeniyle her bir üniversiteye düşen para desteği dilimi iyice azaldığı için hiçbir üniversite yarasını doğru dürüst saramıyor. Ancak suçu sadece sisteme yüklemek de yanlış ve bencilce olur. Ben dahil tüm öğretim üyeleri “işimizi daha iyi nasıl yapabiliriz” şeklinde kendi özelleştirisini de yapmalıdır. Üniversiteler bilim üreten, eğitim veren yerler olmalıdır oysa, günümüzde haklı sebepleri olsa bile, üniversitelerde bilim üretimi neredeyse yoktur, olanlar da var olanı tekrarlamak şeklindedir. Artık üniversite hastaneleri performans uygulamasından sonra hizmet hastaneleri haline gelmişlerdir. Benim öğrencilik yıllarımda grubumuzda en fazla dört kişi olurdu ve bir hoca bizimle sabahdan akşama kadar ilgilenirdi. Bugün performans kaygısıyla hiçbir ekonomik getirisi olmayan öğrenci eğitimi öğretim üyeleri tarafından bir angarya olarak görülmekte ve geri plana atılmaktadır. Sadece az sayıda içinde, mayasında öğretmenlik olan, öğret-

meyi seven idealist öğretim üyeleri dışında tıp eğitiminin de ciddi yaralandığını düşünüyorum. Bu durum sağlık hizmetinde uzun vadede çok ciddi sonuçlar doğuracaktır. Öğrenci eğitiminin bozulması yanı sıra üniversitelerin esas itici gücü olan öğretim üyesi niteliği de maalesef bozulmuştur. Bugün üniversiteler, az sayıda istisnai kişiler dışında, bilimsel üretkenliği düşük, dünyaya açılmak yerine yerel düşünmekle yetinen bir öğretim üyesi topluluğu meskeni haline gelmiştir. Yukardaki eleştirilerimin tamamı kendim için de (öğrenci eğitimi dışında) geçerlidir. İnsan doğası gereği rahat, kolay ve zevkli olana yönelmektedir. Bu nedenle profesör olduktan sonra yayın sayısı hızla azalmaktadır. Bu konuda yurtdışında olduğu gibi olayı kişilerin keyfine bırakmayıp, yaptırımı olan denetleyici mekanizmalar geliştirilmelidir. Zor olsa da doğru olan yapılmalıdır.

■ Pozitif bilimlerin toplum yaşamı üzerinde olumlu, olumsuz ne gibi etkileri var?

Bilim yapabilmek için para, teknoloji, vasıflı insan gücü, uygun çalışma ortamına sahip olmak gerekir. Bu şartlar şüphesiz ki toplumlarda eşit değildir. Bilim üretiminin günümüzde neredeyse tamamı batı dünyası kaynaklı olmaktadır. Şüphesiz ki bilimin sağlık, haberleşme, ulaşım v.s gibi alanlardaki ilerlemeleri hepimizin günlük hayatında pek çok kolaylığa neden olmaktadır. Benim AFS öğrenciliği nedeniyle A.B.D’de bulunduğum dönemlerde bahsettiğim gibi ailemle haberleşme mektupla olurdu, o da yazdıktan 15 gün sonra ailemin eline belki geçirdi. Bugün ise İtalya’da bulunan kızımınla Skype aracılığıyla canlı ve ücretsiz olarak konuşabiliyorum. Bu bilimin sağladığı bir lükstür. Ancak bilimin toplumlara, özellikle bilim üretmeyen toplumlara negatif etkileri de olduğunu düşünüyorum. Bilimi ve teknolojiyi geliştiren ana ülke olan A.B.D dili İngilizce’nin dilimize saldırganca, geri dönüşümsüz bir şekilde yerleşmesi toplumumuz için bir kültür erozyonudur ve bu durum bilimin dilimize negatif etkisidir. Çünkü e-mail, Skype, Whatsapp, Facebook, GPS şu anda aklıma gelen Türkçe’ye karşılıksız olarak giren kelimelerdir. Bu bir anlamda bir kültür erozyonudur. Pozitif bilimin toplum hayatı üzerine aklıma gelen bir diğer negatif etkisi de savaş bağlantıdır. A.B.D.’de oturan birinin oturduğu yerden Afganistan’ı bombalaması da buna bir örnektir. “Bilimin ideolojik yorumla hayata geçmeyen; gözleme, ölçüme, kontrollü deneye dayanan bulguları insanlığın ortak mirası olmalıdır” ancak bu ütöpik bir düşüncedir. Bal tutan parmağını yalamaktadır. Bilimi geliştiren batı

dünyası, bu gücün farkında olarak, onu batılı olmayanları kontrol altında tutma veya sömürme aracı olarak da kullanmaktadır. Bu durumdan kurtuluş bizim de bilim üretmemizle olabilir. Her zaman kendimizi bir basamak yukarıya taşımamız, birinci basamaktan onuncu basamağa zıplayamayız ama ikinci basamağa çıkabiliriz.

■ **Ulusal Gastroenteroloji Kongrelerinin dün ve bugünü karşılaştırıldığında dün neler eksikti, bugün bu eksiklikleri gidermek için ne yapmak gerekir?**

Yaklaşık 20 yıldır gastroenteroloji kongrelerine katılıyorum. En dikkat çeken yanlardan biri Ülkemizde gastroenterolojinin büyüme ve gelişmesine paralel olarak katılımcı sayısının artmasıdır. Her kongre için çok büyük emekler çekiliyor ama bugünkü kongreleri daha işlevsel buluyorum. Teknoloji uygulamaları sayesinde sunumlar daha renkli, daha dikkat çekici nitelikte. Bazı oturumlar soruyu elektronik olarak cevaplama gibi interaktif özelliklere sahip olabiliyor. Gastroenterolojiye yeni başlayanlar için bir süredir maketli ve videolu eğitim merkezlerinin bulunması iyi bir uygulama. Genel olarak gastroenteroloji kongrelerinin günümüzde işlevişinden memnunum.

■ **Halk neden doktora ve üniversitesine sahip çıkmıyor? Üniversitelerin ve hekimlerin saygınlığının azalmasındaki faktörler nelerdir?**

Burada temel nedeni şöyle bir örnekle açıklayabiliriz: sağlık oyununu iki kişi oynamakta, halk ve doktor (geniş anlamda tüm sağlık çalışanları), devlet ise hakemlik yapmaktadır. Ama iki oyuncunun şartları eşit değildir; doktorun bacağı kırık. Üstelik de hakemin oy nedeniyle halk isimli oyuncuyla arasını hiç bozması gerekmektedir. Dolayısıyla bu şartlarda her zaman okkanın altına gidecek taraf doktor (sağlık çalışanı) olacaktır. Doktorun bacağı düzelmeden iyi oyun oynayamayacağını hem halk hem de devlet bilmelidir. Aslında bilmekte ama bilmemezlikten gelmektedirler. Halk sistemdeki her eksiklik ve yanlışlığın doktordan kaynaklandığını zannetmekte (veya işine öyle gelmekte) faturayı doktora çıkarmaktadır. Sistemin doktora çok hasta bakacaksın diye dayattığı bir ortamda vatandaş hayat hikayesini anlatamazsa doktora kızmakta, devletin sadece belli tanılarda izin verdiği ilaca rapor çıkarılmazsa doktora kızmakta, ambulans verilmezse doktora kızmakta, ünitedeki yedeği istenmesine rağmen alınmayan cihaz bozulursa doktora kızmakta, hepatit C ilacı çıkmazsa

doktora kızmakta ve tıbbın tükendiği yerde hasta ölürse doktora kızmaktadır. Bizim hastalarımızdan birisi bir ilaç için rapor isteyip devletin o tanıda bu ilaç için rapor hakkı vermediğini söylediğimizde bize “Sizler bana yardımcı oluyorsunuz, sizden memnunum ama devletle uğraşamam, devleti mahkemeye veremem, onun için sizi mahkemeye vereceğim, kusursa bakmayın.” demişti. Bu cümle olayı çok güzel özetliyor. Hasta kökten çözüm aramayı denemek yerine bencillik yaparak gözüne kestirdiğine hükmetmeye çalışıyor.

■ **Türk toplumunun bilime ve bilim insanına bakışı konusundaki düşünceleriniz nelerdir?**

Toplumumuz yetişmiş, kendini ispatlamış bilim insanına Aziz Sancar'da olduğu gibi iyi bakıyor, ama bu bence boş bir bakış. Aziz Sancar'a sahip çıkmak bilime sahip çıkmak değildir, ülkemizde yeni Aziz Sancar'ların yolunu açmak bilime sahip çıkmaktır. Bilim için en önemli olmazsa olmaz olan faktör şüphesiz ki nitelikli insandır. Nitelikli insanı ortaya çıkarıcı bir genel eğitim müfredatı uygulamak, nitelikli insanlara eğitim vermek, çalışmalarını için gerekli altyapıyı kurmak, onları geçinme-ekmek parası kaygısından uzak tutmak, onların yolunu tıkamamak bilime sahip çıkmaktır. Ben toplumumuzun maalesef bilimsel düşünceye önem veren bir toplum olduğunu düşünmüyorum. Bizim kültürümüz sorgulayıcı bir kültür değil, var olanı kabul edici bir kültür. “konuşma da adam sanırlar-düşünceni söyleme”, “eski köye yeni adet mi getireceksin-yeniliklere kapalı ol”, “üzümü ye bağını sorma- kaynağına inmek gereksiz”, “bin merak bir borç ödemez-araştırma değil para önemli”, “böyle gelmiş böyle gider- kabullen düzeltmeye çalma” gibi sözleri bu anlayışa örnek verebiliriz.

■ **Türkiye’de sağlık sorunlarının çözümü konusunda önerileriniz nelerdir?**

Öncelikle devlet popülist sağlık politikasından vazgeçmeli, hem halkına hem sağlık çalışanına eşit mesafede olmalıdır. Sağlık hizmeti kalitesini arttırmak için performans uygulaması kaldırılmalıdır. Üniversite hastaneleri değişmeyen ve uygulamayı karşılamayan SUT rakamları nedeniyle iflasa sürüklenmişlerdir, SUT üniversite hastanelerine özel tekrar düzenlenmelidir. İyi sağlık hizmeti nitelikli doktordan geçer, tıp fakülteleri sadece yeterli eğitim kadrosu ve alt yapının sağlandığı yerlerde açılmalıdır.

Prof. Dr. Ayşegül Özakoyol

Eskişehir OĞÜ Tıp Fakültesi, Gastroenteroloji Bilim Dalı.